

NORLAM

THE NORWEGIAN MISSION OF RULE OF LAW ADVISERS TO MOLDOVA

MISIUNEA NORVEGIANĂ DE EXPERTI PENTRU PROMOVAREA SUPREMAȚIEI LEGII ÎN MOLDOVA
50, Vasile Alecsandri str., MD 2012, Chisinau, Moldova
Phones: (+373-22) 27 43 30, 83 81 92, 83 81 93, Fax: (+373-22) 27 43 30

Traducere din limba engleză

14 iunie 2011

Ministerului Justiției al Republicii Moldova

Procuraturii Generale a Republicii Moldova

Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Nota informativă nr. 5: COMENTARIILE EXPERTILOR NORLAM PE MARGINEA UNOR ASPECTE ALE REFORMEI JUSTIȚIEI

Revizuirea unor prevederi ale Codului de procedură penală al Republicii Moldova

În prezentul document, ne vom expune asupra anumitor probleme care au fost discutate la Ministerul Justiției, în cadrul ședințelor Grupului de lucru pentru revizuirea Codului de procedură penală al RM.

1. Acordul de recunoaștere a vinovăției

Legislația norvegiană nu prevede acordul de recunoaștere a vinovăției. În general, se poate constata că în Norvegia există un scepticism larg-răspândit față de concepția acordului de recunoaștere a vinovăției. Acest fapt este condiționat de doi factori:

1. Propunerea de a-și recunoaște vinovăția îl poate pune pe cetățean în fața dilemei de a fi condamnat fără a fi vinovat sau de a-i fi aplicată o pedeapsă mai aspră.
2. În realitate, sistemul de recunoaștere a vinovăției transferă autoritatea judecătorească de la instanțele de judecată la organele procuraturii.

Cu toate acestea, legislația norvegiană conține două instituții care includ elemente ale acordului de recunoaștere a vinovăției:

1. În cazul infracțiunilor mai puțin grave procurorul poate să emită acte de penalizare opționale prin care bănuțitului/învinuitului i se propune să accepte o amendă și, astfel, să recunoască responsabilitatea care reiese din învinuire. Astfel de acte de penalizare se emit doar în cazul infracțiunilor care presupun o pedeapsă cu amendă și nu cu închisoare. Dacă actul de penalizare nu este acceptat, dosarul se transmite în instanța de judecată.
2. Codul penal prevede că recunoașterea vinovăției se consideră drept circumstanță atenuantă, asigurând persoana învinuită cu o reducere de pînă la 1/3 a pedepsei.

Sușținem poziția Dnei Ausra Raulickyte, potrivit căreia acordurile de recunoaștere a vinovăției trebuie să fie limitate la infracțiuni mai puțin grave.

2. Motivarea hotărîrilor judecătorești

În Norvegia, o hotărîre judecătorească trebuie să fie motivată înainte de a fi pronunțată. Experții Norlam sînt de părerea că partea dispozitivă a sentinței trebuie să reiasă din motivare și nu vice versa. De asemenea, considerăm că ar fi benefic pentru judecători să scrie motivarea înainte de a fi pronunțată sentința, pentru a nu-i fi distrasă atenția de alte dosare pendinte.

În Norvegia, o hotărîre motivată trebuie să fie pronunțată în decurs de trei zile de la data ședinței de examinare a cauzei. În caz de reținere, în hotărîre trebuie să fie făcută o remarcă despre motivul reținerii. Reținerile sunt obișnuite în cauze complicate.

3. Pronunțarea hotărîrilor in absentia

În cazul infracțiunilor mai puțin grave, cauza poate fi examinată în lipsa inculpatului, cu condiția că sunt întrunite anumite condiții:

***Secțiunea 281.** Într-o cauză care vizează o faptă cu caracter penal, în care procurorul nu dorește să propună aplicarea unei pedepse cu închisoare pe un termen ce depășește un an, cauza poate fi examinată chiar dacă persoana învinuită nu este prezentă, dacă prezența acesteia nu este considerată necesară pentru elucidarea cauzei și persoana învinuită*

- 1) și-a data acordul ca cauza să fie examinată în lipsa ei sau
- 2) lipsește fără ca să fie evident sau probabil că persoana are un motiv legal
- 3) se ascunde după ce i-a fost înmînată ordonanța de punere sub învinuire.

Dacă citația de a se prezenta la ședința de judecată nu i-a fost înmînată învinuitului din cauza că acesta se ascunde, ședința de judecată poate avea loc în cazul specificat în punctul 3), aliniatul unu.

O cauză care vizează arestarea preventivă nu poate fi examinată în lipsa persoanei învinuite.

Ședința de judecată poate avea loc în toate cazurile cînd instanța de judecată consideră că va pronunța o sentință de achitare sau de încetare a procesului.

Persoana învinuită poate depune o cerere pentru rejudecarea cauzei, dacă demonstrează că a avut un motiv legal pentru a nu se prezenta:

Secțiunea 282. *Orice persoană care este condamnată în cadrul ședinței de judecată desfășurate în conformitate cu secțiunea 281, aliniatul unu, punctul 2), poate să solicite rejudecarea cauzei, dacă demonstrează că a avut motive legale pentru a nu se prezenta și că nu poate fi învinuită pentru imposibilitatea de a înștiința instanța de judecată la timp. Aceeași prevedere se aplică în privința oricărei persoane condamnate în cadrul ședinței de judecată desfășurate în conformitate cu secțiunea 281, aliniatul unu, punctul 3), dacă aceasta demonstrează că nu se ascundea.*

Cererea se depune pînă la expirarea termenului limită stabilit pentru depunerea contestației, și se examinează de instanța de judecată care a pronunțat hotărîrea contestată. Dacă hotărîrea este contestată din nou, cererea de apel se suspendă pînă cînd nu este soluționată cererea privind rejudecarea cauzei. În caz contrar, prevederile secțiunilor 308, 309, 318, aliniatul unu, și 319, aliniatul doi, se aplică în modul corespunzător.

Cererea trebuie să cuprindă temeiurile pentru rejudecare. Dacă cererea nu cuprinde temeiurile care ar putea sta la baza rejudecării, în conformitate cu prevederile din aliniatul unu, instanța de judecată imediat va respinge cererea printr-o încheiere. Decizia poate fi luată de președintele instanței de judecată.

Dacă cererea nu este respinsă imediat, aceasta se transmite intimatului pentru comentarii. Cererea se soluționează printr-o încheiere a instanței de judecată fără dezbateri verbale. Cu toate acestea, instanța de judecată poate să solicite informații suplimentare și să porceadă la înregistrarea judiciară a probelor în conformitate cu prevederile aplicabile în privința unei atare înregistrări a probelor în afara ședinței de judecată. Prevederile secțiunii 97, prima propoziție, care vizează apărătorul, se aplică în modul corespunzător. Decizia poate fi luată de președintele instanței de judecată. Părților li se va permite să comenteze informația primită.

Dacă persoana condamnată lipsește de la rejudecarea cauzei fără ca să fie evident sau probabil că aceasta are un motiv legal, cauza este scoasă de pe rol, iar sentința pronunțată anterior rămîne în vigoare.

Experții Norlam consideră că o prevedere similară ar putea fi inclusă în CPP al RM. Suntem de părerea că dacă se va acorda dreptul pentru rejudecarea cauzei, spre exemplu, după modelul CPP al Norvegiei, prevederile respective vor fi în conformitate cu CEDO.

4. Declarațiile martorilor minori

În Norvegia, minorii cu vîrsta sub 16 ani nu sunt, de regulă, audiați în calitate de martori în ședință de judecată obișnuită și niciodată - în cauze ce vizează infracțiuni privind viața sexuală. Minorul este audiat de un judecător în afara ședinței de judecată. Judecătorul este ajutat de o „persoană calificată”. Anterior, persoana dată era un psiholog, însă, acum asistentul judecătorului este, de regulă, un ofițer de poliție cu experiență.

Declarațiile minorului sunt, în general, făcute ofițerului de poliție într-o cameră. Audierea este urmărită de judecător, procuror și apărător prin geam oglindă. Aceste persoane au posibilitatea de a adresa întrebări prin intermediul ofițerului de poliție. Declarațiile sunt supuse înregistrării video și se anexează la dosar.

Prevederea legală de bază în acest sens din CPP al Norvegiei este următoarea:

Secțiunea 239. *În cazul audierii unui martor cu vârsta sub 16 ani sau a unui martor retardat mintal sau care suferă de un handicap similar, în cazul infracțiunilor sau contravențiilor privind viața sexuală, judecătorul îl va audia în afara ședinței de judecată, dacă consideră acest lucru oportun pentru interesele martorului sau din alte motive. În asemenea cazuri, de regulă, judecătorul invită o persoană calificată pentru a-l ajuta să audieze martorul sau pentru a desfășura audierea sub controlul judecătorului. Când este posibil și când interesele martorului sau scopul audierii nu demonstrează contrariul, audierea se înregistrează pe o casetă video și, dacă este necesar, pe un mijloc de înregistrare audio. Apărătorului persoanei învinuite, de regulă, i se acordă, în baza aceluiași condiții, posibilitatea de a participa la audiere.*

Aceeași procedură poate, de asemenea, fi aplicată în cazul altor infracțiuni, dacă o cer interesele martorului.

Date fiind vârsta matorului sau circumstanțele speciale, judecătorul poate să hotărască ca în loc de sau înainte de audiere, potrivit aliniatului unu, martorul să fie plasat sub observație. Prevederile secțiunilor 152, 153 și 159 se aplică în modul corespunzător în privința unei asemenea observații. Propoziția a treia din aliniatul unu al prezentei secțiuni se aplică în modul corespunzător.

Audierea în condițiile aliniatului unu și observația în condițiile aliniatului trei se desfășoară nu mai târziu de două săptămâni după raportarea săvârșirii infracțiunii organelor de urmărire penală, cu excepția cazurilor când există motive speciale care determină ca audierea și/sau observația să fie desfășurate mai târziu.

Regele poate să stabilească alte reglementări vizînd procedura de audiere desfășurată în afara ședinței de judecată, precum și pentru procedura de observație.

5. Cauze penale private

Dacă cauza nu este investigată de autoritățile publice, partea vătămată poate să inițieze un dosar penal privat. Prevederea de bază ce ține de acest drept poate fi găsită în art. 402 din CPP al Norvegiei:

Secțiunea 402. *În conformitate cu prevederile prezentului capitol, partea vătămată poate iniția o investigație privată în cazul:*

- 1) unei fapte penale care nu este investigată de autoritățile publice,*
- 2) unei fapte penale care nu este investigată de autoritățile publice, cu excepția cazurilor când acest lucru se consideră necesar în interes public,*
- 3) altor fapte penale, dacă organele procuraturii au refuzat să inițieze urmărirea penală sau, contrar prevederilor secțiunii 69 sau 70, au renunțat la urmărirea penală care a fost pornită.*

Un caz de defăimare va fi tratat în calitate de un caz în privința căruia se aplică prevederile din punctul 2), chiar dacă aceasta vizează doar o constatare precum că o declarație este nulă.

Dreptul dat este exercitat foarte rar. În conformitate cu prevederile CPP al Norvegiei, partea vătămată beneficiază de dreptul de a face cunoștință cu materialele dosarului și le poate utiliza drept teme pentru dosar. La general vorbind, partea vătămată ia locul procurorului în cauze penale private.

6. Eliberarea din arestarea preventivă

Arestarea preventivă reprezintă o excepție de la dreptul la libertate și securitate, și aplicarea acesteia se permite doar dacă "...există motive temeinice de a crede în necesitatea...", cfr. Art. 5 alin. 1 (c) al Convenției europene. Prin urmare, dacă temeiurile care au stat la baza aplicării arestării preventive au încetat să existe din cauza unor noi circumstanțe descoperite, persoana arestată urmează a fi eliberată imediat.

Art. 187 al Codului de procedură penală al Norvegiei reglementează acest aspect în felul următor:

***Secțiunea 187 a.** Persoana care se află în detenție provizorie urmează a fi eliberată îndată ce instanța de judecată sau organul procuraturii stabilește că temeiurile pentru aplicarea detenției provizorii nu mai sînt valabile, sau termenul limită al detenției a expirat.*

După cum cunoaștem, Codul de procedură penală al Republicii Moldova nu prevede dreptul procurorului de a elibera persoană din arestarea preventivă de sine stătător. Propunem introducerea unei asemenea prevederi.

7. Procedura de citare

În opinia noastră, sistemul de citare existent nu este adecvat. Problemele legate de procedura de citare se datorează următoarele factori de bază:

1. Neclaritatea prevederilor legislației procesuale referitoare la citare.
2. Lipsa agenților împuterniciți cu înmînarea citației, și deficiențele serviciilor poștale.
3. Instanțele de judecată și organele de procuratură nu dispun de suficiente resurse pentru a asigura procedura de citare.

Prevederile respective se conțin, de exemplu, în Art. 351 alin. (4) și (5) ale CPP al RM:

“(4) Fixînd cauza pentru judecare, instanța obligă părțile să asigure la data stabilită, prezența în instanță a persoanelor pe care le-au solicitat în listele prezentate de ele.

(5) Dacă una din părți este în imposibilitate de a asigura prezența vreunei persoane din lista prezentată, ea poate solicita, prin cerere, citarea acestor persoane de către instanța de judecată”.

Am observat că în rândurile judecătorilor și procurorilor există opinii diferite în ceea ce privește obligațiunea de a cita martorii. Această situație este reflectată în “Studiu privind analiza complexă a cauzelor legislativ-instituționale de condamnare a Republicii Moldova de Curtea Europeană a Drepturilor Omului(CoEDO)” de Vasile Rotaru, Igor Dolea și Ion Cretu (2009), pagina 44:

“Există și chestiuni de ordin procesual, care prevăd obligația părților de a prezenta probe. Deși obligația de a prezenta probe revine părților, instanța citează martorii, iar în caz de neprezentare a acestora, îi poate sancționa cu amendă judiciară sau poate dispune aducerea lor silită. În opinia unor judecători, procurorul este obligat să asigure prezența martorilor. Lipsa unor prevederi clare în legislația procesuală penală creează asemenea confuzii”.

Propunem introducerea modificărilor în Codul de procedură penală al Republicii Moldova în vederea clarificării obligației de a asigura citarea.

În viziunea noastră, instanța de judecată trebuie să fie responsabilă de citarea martorilor și părților la proces, însă având dreptul de a obliga procurorul să citeze martorii, inclusiv martorii părții apărării.

Conform experienței noastre, recomandăm ca în calitate de agenți împuterniciți cu înmînarea citației martorilor să activeze colaboratori ai poliției (Art. 6 p. 2 al CPP al RM).

Dag Brathole

Șef al Misiunii, judecător